

“Eren realment idiotes”

Mikhaïl Serguéievitx, va fer vuitanta anys la primavera passada. Com us trobeu?

—Quina mena de pregunta és aquesta? Els darrers cinc anys m’han operat tres vegades. Tot això em feia trontollar, perquè totes eren operacions importants: caròtida, pròstata i enguany a la columna vertebral.

—A Munic.

—Sí. Era una intervenció arriscada. N’he d’estar agraït als alemanys.

—Us havíem vist abans que tinguéssiu l’operació.

—Diuen que després d’una operació així et calen tres o quatre mesos per a tornar a posar-te en moviment. Recordeu el llibre de l’escriptor finlandès Martti Larni, *La quarta vèrtebra?* Un llibre genial. En el meu cas era la cinquena. He hagut de tornar a començar a caminar. Tot començament és difícil.

—I, malgrat tot, torneu a la política, torneu a proporcionar-nos titulars. Per què no descansen, finalment?

—La política és el meu segon amor. Després del que tenia per la Raïssa.

—La vostra esposa, que es va morir.

—Mai no abandonaré la política: ho he provat tres vegades, però no me n’he sortit. La política em mobilitza. Si la deixo, de seguida desapareixeré. Amb tot, tampoc no hi havia pensat,

El darrer president de la Unió Soviètica, Mikhaïl Gorbatxov, de 80 anys, parla del seu ascens a la direcció del partit, les conseqüències de la política de Vladímir Putin i la seva aparició a la publicitat de Louis Vuitton.

que feia vuitanta anys. Més o menys a la vostra edat és quan vaig esdevenir secretari general.

—A 54 anys.

—A Stàvropol ja era el secretari més jove de la direcció del partit. I aquí a Moscou era el més jove al Politburó quan es va morir Txernenko.

—De fet, havíeu de ser el cap del partit un any abans.

—Txernenko estava malalt. El van elegir el 1984, però. Hi havia disputes, enfrontaments al Politburó. Repartien els càrrecs tal com ho veien convenient, tot i que Andròpov [secretari general fins aleshores i cap del KGB durant molts anys], en una carta al ple

del Comitè Central, havia escrit que donava suport a Gorbatxov.

—Reveleu-nos un detall de la decisiva sessió del Politburó després de la mort de Txernenko, el març del 1985: va ser justament el ministre d’Afers Estrangers, Gromiko, qui us va proposar com a nou cap del partit. Per què ell? No li agradàveu, us tenia enveja i hi havia més candidats.

—Perquè Gromiko era un home molt llest i seriós. Per què em tenia enveja? No ho sé. Però havia vist els signes dels temps. Amb la malaltia de Txernenko, jo havia de dirigir sovint la feina del secretariat i del Politburó, i va anar bé, allò no va passar desapercebut. En aquest aspecte, Txernenko fins i tot m’havia ajudat, vaig acumular experiències molt importants. Si se’m permet de modificar la frase de Voltaire sobre Déu: si no hagués existit Txernenko, l’haurien hagut d’inventar.

—També hi havia adversaris importants que no volien Gorbatxov.

—Sí, uns quants. D’una altra banda, hi havia un grup de caps de partit regionals que se m’havien acostat —Txernenko encara vivia— i m’havien dit: “Els vells tornen a provar de posar-ne un dels seus al tron. Si ho fan, els escombrarem.” Jo els vaig dir: “Prou de xerrameca.” Quan Txernenko ja era mort i la qüestió de la successió s’havia de resoldre, vaig parlar amb Gromiko uns quants minuts abans de la sessió decisiva del Politburó. Li vaig dir: “La situació és seriosa, la gent reclama canvis. No els podem ajornar, encara que sigui arriscat, i fins i tot perillós. Actuem junts.” Gromiko em va respondre que estava totalment d’acord amb mi. Només vam parlar

cinc minuts. Aquella nit vaig tornar a la meua datxa cinc minuts abans de l'alba i vaig anar a fer un volt amb la Raïssa.

—A casa mai no havíeu parlat amb la vostra dona de temes importants?

—Haviem de sortir. A la datxa mai no havíem parlat obertament de coses importants. Quan, després de dimitir com a president, recollia coses del nostre pis a Moscou, hi vam trobar tota mena de fils. Era ben clar: sempre m'havien espiat.

—Què us va aconsellar la vostra dona, aquella nit?

—Vaig dir-li: “Avui s’elegeix el nou secretari general, no s’exclou que em proposin a mi.” “Ho necessites?”, em va demanar. Vaig dir: “En quatre anys han cremat tres secretaris generals.” Vaig explicar-li que no ho refusaria, perquè la gent ho consideraria covardia política.

—Mikhaïl Serguéievitx, permeteu-nos un experiment.

—Ja no participo en experiments.

“La Unió fou destruïda contra la voluntat del poble, de manera totalment conscient, amb la col·laboració del lideratge rus”

—Es tracta d'un de totalment in-nocu. Sempre s'esmenten tres o quatre causes per les quals la Perestroika, la renovació de la Unió Soviètica, va fracassar.

—Heu dit “fracassar”?

—Sí, però no volem discutir sobre aquesta paraula, podem fer-ne servir una altra. Ara esmentarem aquestes causes i voldríem que en féssiu un breu comentari. Primer: només vau tractar els símptomes del sistema comunista malalt, però no vau aprofundir fins al moll de l'os: l'economia planificada i el monopoli de poder del partit van continuar intactes durant massa temps. No va ser així, realment?

—Seguint aquest ordre, avui tornaria a començar la Perestroika exactament de la mateixa manera. “No podem continuar vivint així”, era el nostre lema. “Vull canvis”, cantava també Víktor Zoi, el pioner del rock rus.

—Però no teníeu cap pla per a aquests canvis.

—Si hagués tingut un pla, m'haurien enviat a Magadan [capital del gulag stalinista, a 6.000 quilòmetres de Moscou]. Tots dos coneixeu molt bé la Unió Soviètica. Sabeu quina mena de país era? Només calia un sol acudit polític per a acabar a Magadan. I jo havia de tenir un pla i un equip al meu voltant? Primer havíem de treure el poble de la letargia. La *nomenklatura* del partit no necessitava cap perestroika, cadascú seia al davant de la seva menjadora. El cap de districte era el rei del districte, el cap regional era un tsar, i el secretari general era darrere de Déu. Per això primer ens calia *glasnost*, transparència. Aquell era el camí a la llibertat. Més tard vam organitzar les primeres eleccions lliures a Rússia des de feia mil anys.

—Contra la voluntat del partit, però aleshores no li havíeu adreçat paraules tan crítiques.

—El PCUS era una maquinària gegant, i en algun moment va començar a posar bastons a les rodes. D'una banda, era l'iniciador de la Perestroika,

però després va esdevenir-ne el fre més gran. Jo veia que no funcionava sense reformes polítiques decisives. La *nomenklatura* havia patit una derrota a les primeres eleccions democràtiques, però es van replegar i em van atacar directament en un congrés de la direcció del partit. Llavors vaig presentar la dimissió i vaig abandonar el ple.

—Això era l'abril del 1991, vuit mesos abans de la fi de la Unió Soviètica. A més, vau tornar. Us van fer canviar d'opinió, en lloc d'aprofitar el moment per a engegar a fer punyetes el vell partit.

—Sí, vaig tornar-hi passades tres hores. Noranta companys ja tenien la llista per a un nou partit de Gorbatxov. Això hauria provocat un cisma. Vaig entrar al PCUS a dinou anys, quan encara era a escola, de bona fe. El meu pare havia estat al front i el meu avi era un vell comunista. I ara ho havia d'ensorrar tot? Ara sé que ho hauria d'haver fet, però davant vostre no només hi

ha el que s'anomena un estadista, sinó també una persona totalment normal. Algú amb consciència, una consciència que em turmentava constantment.

—Un altre retret és que per a un càrrec així no teníeu prou coneixement de la condició humana. Molts companys als quals vau facilitar l'ascens després us van traïr. Això també és innegable.

—Ja hi tornem a ser! Sí, vaig fer cap del KGB Kriutxov, que després va participar en el cop d'estat contra mi. Però on havia de trobar un cap del servei secret? Kriutxov havia treballat sota el comandament d'Andropov durant vint anys, i jo tenia confiança en Andropov. És clar, el vaig treure d'allà, però no el coneixia prou.

—Ieltsin, que us va fer fora del càrrec com a president de Rússia, el coneixíeu força bé.

—Molt bé, parlem de Ieltsin. El coneixia una mica. Ja era cap regional a Sverdlovsk [l'actual Ekaterinburg] i estava molt segur d'ell mateix. Quan el volíem portar a la central, molts ho van desaconsellar. Després el van elegir cap del partit a Moscou. Jo li vaig donar suport. Treballava enèrgicament. Més tard vaig adonar-me del meu error. Ieltsin estava terriblement enamorat del poder, era arrogant i ambiciós, una persona dominant. Sempre creia que hom l'infravalorava, sempre estava ofès. El podíem haver enviat com a ambaixador a una república bananera, on hauria pogut fumar en pipa d'aigua tranquil·lament.

—El tercer punt: es critica que vau menystenir imperdonablement la qüestió nacional.

—Això no és cert. Jo vivia en un país en què es parlaven 225 idiomes i dialectes, on hi havia tota mena de religions. Jo mateix vaig créixer al Caucas, en coneixia els problemes.

—De debò no sabíeu que l'exèrcit havia actuat violentament contra els moviments independentistes a Tbilisi i Vïlnius?

—Sí, sí, ja ho sé. M'ho han retret milions de vegades. Però és cert que allò va passar a la meua esquena. Lògicament, sorgeix la pregunta: “Quina mena de secretari general eres si no en sabies res?” Aquest és el retret més greu. Posem per cas Vïlnius: el 12 de gener del 1991, després de l'escalada en els enfrontaments entre defensors i

contraris a la independència, el consell de la federació es va reunir. Van enviar una delegació a Vílnius: calia trobar una solució política. Però la nit abans de la seva arribada hi va haver els enfrontaments i van matar gent. Avui queda clar que a la direcció del KGB hi havia forces que volien evitar una regulació política. Allò que va passar a Tbilisi va ser similar.

— **El vostre mandat oscil·lava entre la duresa i la indecisió.**

—La duresa xinesa és inacceptable, es diu, però, llavors, no disparar és mostra de feblesa. Totes dues coses són absurdes: cal buscar el diàleg fins al final.

—**Per què no vau fer la Perestroika com els xinesos: govern comunista dur, però reformes econòmiques capitalistes?**

—Cada país és diferent. La Xina és un bon exemple, però les reformes s'han d'impulsar d'una manera diferent.

—**Hi ha una tesi que repetiu sovint, però que no som capaços d'entendre: la Unió Soviètica encara s'hauria pogut salvar després del cop d'estat.**

—Podria haver estat així. Però vam començar massa tard a reformar-la. Els uns volien una federació, però la majoria de les repúbliques volien un estat unitari amb elements d'una confederació. Llavors vaig proposar un referèndum. Quan votàvem, Ieltsin, furiós, va clavar un cop de puny a la taula —hi era contrari, és clar. Va anunciar en públic que ja no podia treballar més amb Gorbaxov, que calia llevar-se'l del damunt. Llavors arribà el referèndum i la gent em va donar suport.

—**El 76%.**

—És a dir, la Unió era destruïda contra la voluntat del poble, i de manera totalment conscient, amb la col·laboració del lideratge rus, d'una banda, i dels colpistes d'una altra.

—**Sempre vau cercar el diàleg, potser durant massa temps. Quan, el desembre del 1991, prop de Brest, els presidents de Rússia, Ucraïna i Bielorússia es reuneixen i donen el tret de gràcia a l'URSS a esquena vostra, el sotscap de la cancelleria presidencial us aconsella d'enviar-hi dos o tres helicòpters amb una unitat especial i condemnar-los a arrest domiciliari. Hauria estat una opció? Comptàveu amb el resultat del referèndum.**

EL TEMPS

“Quan, després de dimitir com a president, recollia coses del nostre pis a Moscou, hi vaig trobar tota mena de fils. Era ben clar: sempre m'havien espia’t”

—No va ser així. Ieltsin havia parlat amb mi sobre el viatge a Bielorússia i m'havia dit que també hi volia convidar el president Kravtxuk, d'Ucraïna. Però després del referèndum d'independència de Kíev s'havia frenat la participació dels ucraïnesos en un nou tractat de la Unió. Jo vaig dir que això no seria cap obstacle per a la signatura, totes les altres repúbliques ja havien proclamat la independència, com a símbol d'una sobirania més gran. Llavors Ieltsin va preguntar: "Però què passa si els ucraïnesos es neguen a signar el nou tractat?" Li vaig respondre que sens dubte el signarien, però que el parlament de la república era l'encarregat de decidir-ho, i que Moscou no s'oposaria a la independència d'Ucraïna. Després li vaig recordar que quan tornés s'havia de fer una reunió a la qual jo ja havia convidat els presidents d'Ucraïna, Bielorússia i el Kazakhstan. Ieltsin i els seus partidaris actuaven en secret com a conspiradors contra la constitució. Quan va quedar clar, ho vaig explicar immediatament: només tres persones no poden dissoldre la Unió.

—Voleu dir, doncs, que no podíeu haver actuat amb força contra ells tres?

—Això potser ens hauria portat a la guerra civil, cosa que calia evitar fos com fos. En segon lloc, el país es trobava en estat de xoc. La premsa callava, ningú no sortia al carrer a defensar la Unió. La gent estava confosa, no sabia què era la Comunitat d'Estatos Independents que Ieltsin i els seus dos companys havien creat. Semblava innòcua, venia a significar més llibertat per a les repúbliques de la unió. Més tard van entendre que aquell enorme país havia sofert una implosió. Actualment, a les enquestes la majoria lamenta que l'URSS es descompongués, però només un 9% contesta afirmativament quan els demanen si voldrien que tornés.

—Avui la majoria afirma que era favorable a conservar la Unió Soviètica, americans i alemanys inclosos.

—Perquè no sabien si després de l'enfonsament les diverses parts serien un caos. Què havia passat abans? El president Bush va contenir els ucraïnesos, tot i que a Washington n'hi havia que ja es fregaven les mans perquè en secret desitjaven la nostra fi. Quan vaig anar a la cimera del G7 del juny del

"Ieltsin estava terriblement enamorat del poder, era arrogant i ambiciós, una persona dominant. Sempre creia que hom l'infravalorava, sempre estava ofès"

1991 i vaig demanar crèdits arran de la greu situació econòmica, els americans i els japonesos hi eren contraris. Helmut Kohl callava. Només Mitterrand i la Comissió Europea em van donar suport.

—Kohl hi era contrari? No és pas el que ara explica.

—Us he dit que es mantenia en silenci. Genscher n'era partidari. Comptàvem amb 30.000 milions de dòlars, però va ser en va. Els nostres socis no van tenir visió de futur.

—Llavors va arribar el cop d'estat. N'havíeu avisat els americans a temps, dos mesos abans, i fins i tot els havíeu donat noms, com ara el cap del KGB, Kriutxov. És cert?

—Bush em va trucar. Es tractava d'unes informacions de l'alcalde de Moscou, Gavriil Popov.

—No el creïeu?

—Els conservadors havien declarat diverses vegades que volien fer fora

"Si encara existís l'URSS tot s'hauria unit amb el temps: cultura, formació, idioma, economia..."

Gorbatxov. Ho havien intentat en diversos comitès, però sense èxit. Mentrestant teníem el programa anticrisi, que comptava amb el suport de totes les repúbliques, el nou tractat de la Unió s'havia de signar el 20 d'agost i un congrés extraordinari reformaria el partit.

—I en un moment com aquell us n'aneu de vacances a Crimea?

—Pensava que havien de ser idiotes si precisament en aquell moment volien jugar-s'ho tot, tot allò els liquidaria. Però, malauradament, eren realment idiotes, ho van espatllar tot. I nosaltres vam demostrar ser mig idiotes, incloent-m'hi. Jo estava desmoralitzat aquells anys. Estava cansat, al límit. Però no me n'havia d'haver anat. Va ser un error.

—Què seria millor si encara existís la Unió Soviètica?

—No ho veieu? Tot s'hauria unit amb el pas de les dècades: cultura, formació, idioma, economia, tot. Al Bàltic fabriquen cotxes, a Ucraïna avions. Avui l'un ja no se'n pot sortir sense l'altre. I una població de 300 milions també és un plus.

—Hi ha més coses que vau fer i que encara us turmentin?

—El meu credo era evitar el vessament de sang, però malauradament se'n va vessar. Encara em pesa que no

pogués solucionar el problema del PC a temps. I que menystingués que la *nomenklatura* de les altres repúbliques nacionals volgués decidir directament qüestions de la seva pròpia vida sense que ningú del govern central hi interfe-rís. Ara ja tenen aquesta possibilitat.

—**Fem un salt en el temps, a la Rússia actual. Quan Putin va ocupar el càrrec l'any 2000 li va donar suport. El coneixíeu de feia temps?**

—Em va ajudar el 1996, quan em vaig presentar a les eleccions presidencials.

—**Abans el teníeu per llest. Ara diu que sota el seu govern Rússia s'ha convertit en una mena de país africà on els dictadors governen entre vint anys i trenta. Què us molesta d'ell, de sobte?**

—Compte: no he fet servir la paraula “dictador”. Vaig donar suport a Putin durant la seva presidència, i encara li'n dono en moltes coses.

—**Vau demanar-li que no es tornés a presentar com a candidat a president.**

—Em preocupa això que fan el partit Rússia Unida, liderat per Putin, i el govern: volen conservar l'*statu quo*, no hi ha un pas endavant. Al contrari: ens transporten al passat, quan el país necessitava una modernització urgent. Rússia Unida em recorda l'antic PCUS.

—**Putin i el president Medvedev volen amanir-se entre ells qui serà president el 2012.**

—Putin vol mantenir-se al poder, però no per a trobar una solució definitiva als nostres problemes més urgents: formació, sanitat i pobresa. No consulten al poble, els partits són titelles del règim. Els governants ja no s'elegeixen directament, es van abolir els mandats directes a les eleccions, tot funciona per llistes de partits, però no permeten que els nous partits els molestin.

—**Com el vostre partit socialdemòcrata, que heu volgut fundar diverses vegades.**

—Necessitem noves forces per a fer que el país avanci. I els partits que uneixen els interessos de la política i la economia aconseguixen la cooperació social i garanteixen el desenvolupament democràtic.

—**De vegades es compara l'aparentment liberal Medvedev amb Gorbatsxov? Ho veieu justificat?**

“**Putin vol mantenir-se al poder, però no pas per a trobar una solució als nostres problemes**”

—La comparació coixeja. Medvedev és un home culte. Va acumulant experiència, però necessita forces que li serveixin de suport.

—**Com acabarà per a Rússia el procés que vau iniciar el 1985? El país esdevindrà una democràcia? Els nacionalistes assoliran el poder? Els comunistes tornaran?**

—Serà difícil, dolorós, però la democràcia s'imposarà a Rússia. No hi haurà una dictadura, però alguna recaiguda autoritària és possible. Això és perquè —em sembla— ja hem deixat enrere la meitat del camí.

—**Mikhaïl Serguéievitx, mirem ara el moment després de la vostra dimissió. El 1996 us vau tornar a presentar com a candidat a la presidència i només vau aconseguir un 0,5% dels vots. A una candidatura com aquesta només s'hi presenta algú que no analitzi amb realisme l'estat d'ànim del país.**

—Per què? Com sabeu el nombre de vots que vaig obtenir realment? Un dels aliats de Ieltsin va dir obertament que, segons les dades, jo n'havia obtingut el 25%. De fet, vaig obtenir-ne el 15%. L'endemà de les eleccions, al matí, em va trucar un dels meus delegats d'Orenburg i em va dir que estava just per sota del 7%. Al vespre del mateix dia era un 0,65%. Com era

allò que deia Stalin? El més important és com es fa el recompte.

—**Aquests darrers anys heu fet molts viatges de negocis com a persona que ha posat el seu passat al mercat, amb la qual cosa heu fet molts diners: heu parlat a conferències, heu fet publicitat per a Louis Vuitton, heu inaugurat caixes d'estalvis i botigues de mobles... Això correspon a un home que va canviar com cap altre el mapa polític del segle XX?**

—Alto, ara comparem el que és ètic per a vosaltres, els alemanys: sí, faig conferències i escric articles. Us cau millor el qui roba d'amagat que no el qui va a Louis Vuitton sense amagar-se'n? A Rússia molts s'estimen més fer diners de manera delictiva, però jo ho aconseguixo tot per mi mateix. Com hauria de funcionar la meua fundació? L'estat no ens dona ni un kopek.

—**La resta ho financeu amb els vostres llibres?**

—He acabat un llibre de memòries privades, el tretzè. I aviat sortirà l'obra completa en 25 volums. De seguida em tornareu a dir “especulador”.

—**Mig Moscou també us va retreure la gala pel vostre vuitantè aniversari a final de març, celebrada al Royal Albert Hall de Londres.**

—Per a ser més precís, us he de dir que el 2 de març ho vam celebrar primer aquí, a Moscou, en un cercle de persones properes a mi, i no eren pas poques, unes 200.

—**Però sense que vingués ningú del Kremlin.**

—El president i el primer ministre de Rússia em van felicitar. I he rebut la distinció estatal més alta: l'ordre de Sant Andreu. Un mes més tard va tenir lloc una gala benèfica a Londres. Va ser una iniciativa dels meus amics i de la Irina.

—**La vostra filla, vice-presidenta de la vostra fundació.**

—Allà es va instituir el premi Gorbatsxov.

—**Per què hi ha tants russos que us odien?**

—No tinc aquesta impressió. Al contrari, en tots aquests anys tan difícils sento que tinc suport.

*Matthias Schepp
Christian Neef*

Traducció de David Egea